

TA'LIM JARAYONIDA IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUV

¹*M.N. Xolyigitova*

²*A.O. Suyarov*

¹*o'qituvchi, Jizzax davlat pedagogika universiteti*

²*o'qituvchi, Jizzax politexnika institute*

Annotatsiya: Ushbu maqolada imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlash —zamonaviy ta'lim tizimining dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Bunday o'quvchilar jismoniy yoki psixologik cheklovlarga ega bo'lishlariga qaramay, sifatli ta'lim olish huquqiga egadirlar. Ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil qilish nafaqat o'quvchilarning intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga, balki ularning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasiga ham xizmat qiladi. Ushbu maqolada imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashda qo'llaniladigan zamonaviy yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Psixolog, logoped, visual materiallar, Braille alifbosi.

A MODERN APPROACH TO WORKING WITH STUDENTS WITH DISABLED IN THE EDUCATIONAL PROCESS

¹*M.N. Kholyigitova*

²*A.O. Suyarov*

¹*teacher, Jizzakh State Pedagogical University*

²*teacher, Jizzakh Polytechnic Institute*

Annotation: In this article, working with students with disabilities is one of the current directions of the modern education system. Such students, despite having physical or psychological limitations, have the right to quality education. Proper

organization of the educational process serves not only the intellectual and social development of students, but also their successful integration into society. This article examines modern approaches used in working with students with disabilities.

Key words: Psychologist, speech therapist, visual materials, Braille alphabet.

Har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda, ta'lim jarayonini tashkil qilish bugungi kundagi eng samarali yondashuvlardan biridir. Psixolog, defektolog, logoped va boshqa mutaxassislar jamoaviy ishlagan holda o'quvchilar uchun shaxsiylashtirilgan o'quv dasturlarini ishlab chiqadilar. Bunday dasturlar: O'quvchining rivojlanish darajasiga mos topshiriqlarni tuzish; O'quv mashg'ulotlarini bosqichma-bosqich murakkablashtirish; Mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish kabi omillarni o'z ichiga oladi. Bu yondashuv har bir o'quvchiga ta'lim olishda muvaffaqiyat qozonish imkoniyatini beradi. [1]Differensial ta'lim yondashuvi o'quvchilarning individual qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olib, o'qituvchilarning maxsus metodikalar qo'llashini taqozo qiladi. Differensial o'qitish jarayonida quyidagi usullar qo'llaniladi:

Moslashtirilgan dars materiallari: O'quvchilarga oson tushuniladigan, sodda va vizual materiallar taqdim etiladi.

Amaliy mashg'ulotlar: O'quvchilarni qiziqtiradigan mavzular bo'yicha laboratoriya ishlari va tajribalar o'tkaziladi.

Yordamchi texnologiyalar: Maxsus kompyuter dasturlari va texnik vositalar o'quvchilarning bilish jarayonini osonlashtiradi. Bu yondashuv o'quvchilarni ta'lim jarayoniga faol jalb qilish va ularning o'quv motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi. Ta'lim jarayonini texnologiyalarsiz tasavvur qilish qiyin. [2]

Maxsus ehtiyojli o'quvchilar uchun innovatsion texnologiyalar qulaylik yaratadi: Audiovizual vositalar: Eshitish va ko'rish qobiliyati cheklangan bolalar uchun ovozli dasturlar, video darsliklar qo'llaniladi. Masofaviy ta'lim platformalari: Internet orqali ta'lim olish o'quvchilarning geografik cheklovlarsiz bilim olishiga

imkon beradi. Braille printerlari va maxsus klaviaturalar: Ko'rish qobiliyati cheklangan o'quvchilar uchun matnlarni Braille alifbosiga aylantiruvchi uskunalar samarali hisoblanadi.

Istiqbolli Rejalar. Huquqiy va siyosiy asoslar: Davlat ta'lim sohasida tegishli qonunchilik va me'yoriy hujjatlarni qabul qilish orqali inklyuziv ta'limni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash.

Infratuzilmani yaxshilash: Maxsus moslashtirilgan binolar, o'quv jihozlari va transport vositalarini joriy qilish dolzarb vazifalardandir.[3]

Kadrlar tayyorlash va malaka oshirish: Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlash uchun mutaxassislarni tayyorlash va pedagoglarning malakasini oshirish zarur.

Innovatsion yondashuvlar va texnologiyalar: Raqamli platformalar, masofaviy o'qitish tizimlari va maxsus o'quv dasturlarini joriy qilish rejalashtirilmoqda.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlash: Davlat va xususiy sektorning hamkorligi orqali loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari yo'lga qo'yiladi. Bunday texnologiyalar o'quvchilar uchun qulay o'quv muhiti yaratadi va ularning bilim olishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi. Inklyuziv ta'lim muhitida imkoniyati cheklangan va sog'lom o'quvchilar bir sinfda birgalikda ta'lim oladilar.

Inklyuziv ta'lim sohasida istiqbolli rejalarini amalga oshirish nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki ijtimoiy tenglik va barqaror rivojlanishga xizmat qiladi. Kelgusida davlat va jamiyat o'rtasida yanada keng hamkorlik qilish, tegishli qonunchilik asoslarini mustahkamlash va amaliy loyihalarni kengaytirish zarur.[4]

Bunday ta'lim jarayonida o'quvchilar: Yangi ijtimoiy ko'nikmalarni o'zlashtiradilar; O'z tengdoshlari bilan muloqotda bo'ladilar; O'zlarini teng huquqli va jamiyatning faol a'zosi sifatida his qiladilar. Inklyuziv ta'lim o'quvchilarning ijtimoiylashuvini ta'minlab, kelajakda ularga jamiyatda faol rol o'ynash imkonini beradi. Psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash ta'lim jarayonining ajralmas qismidir. Maxsus ehtiyojli o'quvchilarga yordam berish quyidagi faoliyatlarni o'z ichiga oladi: Psixologik maslahatlar: Bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash. Ijtimoiy adaptatsiya: Ularni jamiyatga moslashishiga yordam

beradigan maxsus dasturlar tashkil etish. Oilaviy hamkorlik: Ota-onalarni o'quv jarayoniga jalb qilish va ularga maslahat berish. Bunday qo'llab-quvvatlash o'quvchilarni psixologik jihatdan barqaror va ijtimoiy faol shaxslarga aylantiradi. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlovchi pedagoglar maxsus tayyorgarlikdan o'tishlari lozim. Malakali o'qituvchilar: Zamonaviy texnologiyalar bilan ishlashni; Maxsus metodikalarni qo'llashni; Shaxsiy yondashuvlarni ishlab chiqishni o'rganadilar.

Mutaxassislar uchun doimiy ravishda treninglar, seminarlar va malaka oshirish kurslari tashkil qilinadi. Bu esa ta'lim jarayonining sifatini oshiradi. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashda zamonaviy yondashuvlar ta'lim tizimini rivojlantirishda asosiy omil hisoblanadi. Individual yondashuv, innovatsion texnologiyalar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash orqali o'quvchilarni ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli integratsiya qilish mumkin. Ta'lim tizimini takomillashtirishda davlat, jamiyat va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik alohida ahamiyatga ega. [5]

Xulosa qilib aytganda pedagogik tajriba shuni ko'rsatadiki, imkoniyati cheklangan bolalar uchun klassik pedagogik repertuar ustida ishlash osonroq va samaraliroq. Pedagog o'z tajribasiga tayangan xolda xar bir bolaning qobliyatini, yoshini inobatga olgan xolda ishlashi uning maxoratini ko'rsatadi. Bugungi kunda mamlakatimizda imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish maktablari talaygina. Davlatimiz tomonidan ko'rsatilayotgan keng qamrovli isloxotlar ularning kelajakda barkamol avlod sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Suvonov O. va boshqalar. «Pedagogik texnologiyalarni qo'llash davr taqozosi». «Xalq ta'limi», 2004 yil, № 5
2. Mavlonova. A.R. "Umumiy pedagogika" .166-bet.

3. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 990-993.
4. Makhmutov M.I. *Problematic obuchenie*. -M.: Prosveshchenie,1975. - 364 p
5. Xolyigitova M. N., Suyarov A. O. Oliy ta'limda matematika va informatika fanini o'qitishda innovatsion tadqiqot natijalarini qo'llash. "Ilm-fan taraqqiyoti: ilmiy innovatsion yondashuvlar va strategik tahlillar" mavzusida xalqaro ilmiy-texnik konferensiya 2024-yil 11-noyabr 2-qism.726-728 bet
6. Xolyigitova M. N., Suyarov A. O. Oliy ta'limda matematika va informatika fanini o'qitishda innovatsion tadqiqot natijalarini qo'llash. "Ilm-fan taraqqiyoti: ilmiy innovatsion yondashuvlar va strategik tahlillar" mavzusida xalqaro ilmiy-texnik konferensiya 2024-yil 11-noyabr 2-qism.726-728 bet
7. Ali Muslimovich Izmailov. Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogning bolalar bilan ishlash vazifalari (imkoniyati cheklangan bolalar misolida). "Oriental Art and Culture" Scientific Methodical Journal / <https://oac.dsmi-qf.uz> Volume 5 Issue 1 / February 2024